

מחלקת "דיני אישות" * שנאו רע ואהבו טוב והצינו ב"שער משפט" אולי יחנן השם אלקים צבקות שארית יוסף (שע' מ, א')

בדבר השערוריא ד'ביטול הקידושין' ע"י ה'רבנות' להפקיר אשת איש בלי גט

הנה בדבר השערוריא של 'ביטול קידושין', המהוה חוליא חדשה בשרשרת הארוכה של 'עקירת הדת' שע"י מוסד ה'רבנות' בארצה"ק זה קרוב למאה שנה. ששיחררו אשה מכרית נשואיה כמה שנים לאחר חתונתם [ויש להם כמה ילדים], בהיות שמרדה על בעלה ועזבתו בשביל שנתהוה ביניהם שינוי דיעות רגילים, שמתעוררים כמפעם לפעם בין איש לאשתו. וכיון שהם פרודים כבר בערך שש שנים, והוא אינו רוצה ליתן לה גט מחמת שרוצה בשלום, שלדעתם היא 'עגונה' אומללה, לכן המציאו צמדקי: דיש לפסול הקידושין ע"פ קבלת עדות, על אחד מעידי קידושין שלהם: שהיה 'מחלל שבת בצינעא', וממילא לא חלו הקידושין מעולם, והאשה מותרת לעלמא...

והיות מתמיה ומגוכך בנ"ד, הוא ה'סתירה דמיניה וביה' מה שיש בדברי המתירין, והיינו: שהעדאת אחד משני העדים על פסלנותו של אחד מעידי הקידושין על יסוד 'חילול שבת' [בצינעא] שלו, היתה על תקופה של חצי שנה לאחר הקידושין... זאת אומרת דאף לדבריהם אין להם רק 'עד אחד' על 'פסלנות' ה'עד אחד' מעידי קידושין שבתקופת הקידושין. **ומעתה**, הלא מאותו נימוק שהם רוצים לפסול ולבטל ה'קידושין': משום שנעשית רק ב'עד אחד' כשר, מאותו טעם גופא הרי יש לפסול ה'פסלנות' של ה'עד קידושין', דהרי לא העיד על 'פסלנותו' רק 'עד אחד' בלבד... **ונמצינו** דאין כאן תורת 'עדות' אף על 'פסלנותו' של אותו ה'עד קידושין' מי שהם רוצים לפוסלו, והאם יש לך ליצנות וקלות גדול מזה, לבנות היתר הפקרת אשת איש לעלמא, על יסוד המופרך והנסתר מיניה וביה מאותה טענה עצמה ממש, צחוק מכאיב וסילון ממאיר... שומו שמים על זאת.

והנה, המעקב אחר ה'מקורות' מה שהמתירין מציינים, ימצא דבכל אחד מהן יש פירכא להיתר שבנ"ד: (א) אי משום שאותן הפוסקים דנו על עובדות שיש בהם צירופים רבים מלבד זאת. (ב) או משום שע"פ 'כללי הוראה' אין הלכה כמותן, (ג) או כששני העדים היו פסולים, (ד) או כשגם המסדר קידושין היה עבריין מפורסם, (ה) או כשהעדדים היה'ו 'מחלל שבת בפרהסיא'. **או:** (ו) משום שהם דנים ב'עיון' אמיתי, [כגון: שהבעל נעלם, או שעזב אותה ומרד עליה, בעוד שהיא רוצית בשלום, כלומר שהוא ממאן בין בשלום ובין בגירושין, או כש'קידשה ברמאות' באופן פתאומי שמעולם לא הסכימה להתקדש לו]. **ואף** אחד מכל ה'מקורות' שמביאים אינו דן על עובדא כמו בנ"ד, אלא דרך דרכן של ה'רבנות' מעולם, לגבב יחד 'כל הקולות' שמ'כל המקומות' כמי שמלקט פסולת מתוך האוכל, וככה הם מגיעים למסקנותיהם המהרסיים, אף בנידון שאף אחד מן ה'מקורות' לא היה מתיר בכה"ג. **ולא** איכפת להם דזהו בניגוד הגמור ל'כללי הוראה' והכרעה, דבאופן זה יכולים להתיר כל האיסורים שבתורה וכמו שעשו ה'רפורמים' מעולם, וע"ז אמחו"ל (עיונין ו, ע"ג. וס"ג): דהתופס כ'קולי ב"ש וכקולי ב"ה' הו"ל 'רשע'. **עב"ז** ליתר שאת ולרווחא דמלתא, נבוא להבהיר כמה נקודות חשובים בהפרכת 'היתר' זה, וזה החלי בעזהשי"ת.

ענף א

אשה שנישאת בפרסום [ב'מזמוטי חתן וכלה'] היא 'אשת איש' גמורה מבח דין 'אנן סהדי' [ומבח דין 'שווייה אנפשה חד"א'] אף בלי 'עיד קידושין' כלל

שתנשא ח"ו לאחר בלא גט. וזהו אפילו להדיעה דס"ל: דאם יחדו עדים פסולים, לא מועיל מה שיש שם גם עדים כשרים, [וגם לא יועיל ע"ז הנימוקים: ד'עיון' או ד'הצלת האשה מטמיון רוחני', וכדלקמן (ענפים ד' - ו)]. **ונבסם** דברינו עם מקורות:

(א). **ז"ל** (א) חתם סופר (פ"א, סי' ק, מד"ה נחזור): **דקידושין הנעשה צפומי צפומי חתן וכלה, הוי כאילו 'אנן סהדי שנמקדשה', ולא נצרך לזה**

הנה, בהיות [שאשה זו כבר חיתה יחד עם בעלה כמה שנים כ'זוג נשואים', ובעיקר כיון] שנישאו בפומבי במזמוטי חתן וכלה אי אפשר להתיר בשו"א

(ו) אהל אברהם (גורצע, סי' ק"ג), (ז) לבו"ב (מהדו"ק, סי' מ' ומ"א), (ח) מנח"י (מ"א, סי' י"ב, י"ג י"ד, ז"א. וס"ב, סי' ס"ו), די'ש צוה גם משום 'שוויא אנפשה חתיכה דאיסורא', דלא יגרע מאשה שאמרה: 'אשת איש אני', עי"ש.

(ב). **והרבה** פוסקים שדנו בכיו"ב, [כגון לענין לפסול עידי הקידושין כשהיו מחללי שבת או מכת הריפורמים וכדומה], לא דנו רק מדין 'סוקלין' ושורפין על החזקות, וצוה היו מי שרצו להקיל על סמך הטענה: דכל עמס החזקה נקבע מעיקרא באופן פסול. וגם צוה, כזר הוכיח הגרי"א הענקין [צעל פלוגמיה של האגר"מ צוה] בספרו פירושי איברא (מ"א) [שכל הספר מיוסד ע"ז], דיחוי טענה זו. ונחוי' לדעת, שנתגלה לאחרונה מכת"ק של הגה"ק צעל צפנת פענח תשובה ארוכה [שלא כדרכו] מש"כ להגרי"א הענקין, ומסכים עמו לגמרי, [נדפס בקובץ ישורון (מ"כ תשס"ה, דף ק"פ)], ומסיים צוה"ל: **קנני למילין, דהוי אשת איש גמורה, וס"ו לצטל הקידושין, [וה] צניס ממזרים, עכ"ל**. אבל לא נגעו צה, מדין 'אנן סהדי', או מדין 'שוויא אנפשה חתיכה דאיסורא' מש"כ פוסקים הנ"ל, דצכה"ג הוי לה אשת איש גמורה אף אם ה'עדי הקידושין' היו פסולים.

(ג). **ובמה** שהמהרש"ם (ס"ב, סי' ק"י) מסתמך לזרף לצטל הקידושין, אף לאחר שחיו כמה שנים ביחד וכזר היה להם ד' ילדים, על הסמך שהקידושין נעשו ע"י ריפורמים. שאני התם, דמיירי מצעל שנשתמד אח"כ, וצכה"ג ס"ל לכמה ראשונים ד'אפקעינהו רבנן קידושין מיניה', אף בקידושין גמורים שע"י עדים כשרים, מה דהו"ל יסוד חזק להיתר שם, אבל כמוצן דזה ל"ש צנ"ד כלל. [ולא עוד, דאף צכה"ג לא התיר, רק צנירוף: שהצעל נשלח לסיציר, והיה 'עיגון' אמיתי, וגם היה 'סכנה' ממשי מרחפת עליה ועל ילדיה עי"ש, אבל צנ"ז לא היה סומך רק על שהקידושין נעשו ע"י ריפורמים].

והלל ידוע מכללי הוראה: דכשפוסק מלרף כמה נימוקים להיתר, א"א להסתמך עליו רק צגוונא דאית צה כולהו דהנימוקים. ובל"ל זה מוסכם מרוב מנין וצנין של הראשונים והאחרונים, [וציינתי לדצריהם במשפט הבפיה (סי' א' ס"ג, סק"ו אות מ"ו)]. ובפרט, בשמהרש"ם גופיה חוזר על כך כללא פעמים רבות בתשובותיו כיסוד מוסד, ואלו הם: (מ"א, סי' ז', ד"ה והנה ר"מ. וסי' קנ"ו, ד"ה והנה צגוף. וס"ב, סי' ט"ו, ד"ה וצגוף הדין.

עדות מפורטת כלל, וממילא לא תפסל ע"י צירוף פסולים וקרוצים... עכ"ל עי"ש. **ובמה טעמא** הוא מכשיר להלכה הקידושין שהיה ע"י 'יחוד' מה שאחד מן העדים היה צו פסול דקורצה, ורק מפני היות טוב כתב שיקדשנה שנית, עי"ש. [ויש 'שמועה' מהלכת, דכשהראו דצרי החת"ם הללו להגאון צעל אגר"מ ראש המקילים בקידושין ריפורמים (מ"ד, סי' מ"ו), שתק והודה שזהו טענה נלחמת, ואין לו מה להשיב עליה, וד"צ].

והובאו דצרי החת"ם הללו להלכה: (ב) בלבדושי מרדכי (רציעאי, סי' קע"ז), וכ"כ (ג) בפרי השדה (מ"א, סי' ז"ד) [צנוגע הקידושין של ה'ריפורמים'] וז"ל: **כיון שדרו יחד כדרך איש ואשתו, יש לחוש לקידושין...** עכ"ל. וב"ב (ד) פרה"ש (מ"ב, סי' כ"ב) [על דצרי השואל שרצה להקל להחיר לישא אחרת על מרשעת, מי שנישאת לו ע"י כת הנעאלאגן, דהלל מסתמא נעשה הקידושין ע"י פסולי עדות] וז"ל: **לבי לא כן ידמה, וחם מלהזכיר, דא"כ אמה תצא להקל באיסור אשת איש החמורה, וזה א"א, דהרי הח"מ (סי' ל"א סק"כ, וסי' ל"ג סק"צ) הציא שיטות הפוסקים, דאפילו ליכא עידי ייחוד ממש מ"מ כל שדרים כדרך איש ואשתו, הוי קידושין ספק עכ"פ**. ובג"ד יש עוד מלד אחד להחמיר, כיון דהדרך שמחאספים להחופה הרצה אנשים, ומסתמא היו שם עדים כשרים. ובה"ג 'אנן סהדי', שהכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה, לקבל קידושין, והכל ידעו מסתמא מי החתן ומי הכלה. א"ב הרי נתקדשה לפני עדים כשרים ג"כ, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [דנתצטלה עדות] לא אמרינן, היכא דאיכא 'אנן סהדי'... וא"ב צנ"ד, איכא תרי צדדים להחמיר... והוי כמו ס"ס להחמיר, עכ"פ שלא להקל באיסור אשת איש, אין לצרפו אפילו לסניף צעלמא, שלא יצא מזה חורבא ח"ו, וא"כ כל זמן שלא נתגרשה, הוי אשת איש גמורה... עכ"ל.

הרי לנו, דאי אפשר לזרף טענה זו: דהקידושין נעשו ע"י ריפורמים, אפילו לסניף צעלמא, ואף לא רק לענין להתיר חדר"ג [שאינו רק צגדר 'מנהג' לאחר אלף החמישים], ואין יעלה על הדעת, לצרפה לענין שתהא מותרת להנשא לאחר צלא גט ח"ו. ועי' (ה) מהר"ם שיק (סי' כ"א) שחוכך מהי"ט: שנישאו צפומצי, אף צנישאו רק 'ציויל' [כלומר ע"פ נימוסיהם צחוקי הממשלה, צלי שום 'קידושין' כלל], אם יכולים להתירה צלא גט. וע"ע

שלא יאמרו אשת איש יונאה צלל גט, [ע"ש בבאר הגולה (אות ב'), ולבוש (שם), והמקור הוא מגמרא (יצמות פ"ח, ע"ב) ורש"י (שם, ד"ה גזירה), ע"ש]. הרי לנו, דאף צמי שקידושיו לא תפסו כלל, ולא היתה אשתו לשום דיעה, עכ"ז חשו חז"ל שלא תלא ממנו צלל גט, מאחר שסו"ס חיו ביחד צפרסוס ע"י מזמזמי חתן וכלה כדרך איש ואשתו. **א"ב**, איך נוכל להקל צנ"ד, על הסמך שעדי הקידושין היו פסולים, צו צומן שלפי דעת פוסקים הנ"ל (אות א') אכתי הו"ל אשתו הגמורה לכל דבר, וצפרט כשלא נמצא שום חולק מפורש על דצריהם וכו"ל (אות ב').

ו. **ובן** יש ראה לזה, גם ממש"כ הרא"ש (כלל מ"ג, סי' ט'), להסביר הא דהתירו באיזה מקומן לכופ לגרש, [ע"י משנה (כתובות ע"ז, ע"א), ושו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"א וצ"ל)]. דזהו משום: דסמכו על הא דכל המקדש אדעתא דרצון מקדש, 'והסכימה דעתם להפקיע הקידושין', ע"ש. ולבאורה, צ"ב, דא"כ מדוע הצריכו עכ"ז להוציא ממנו גט צנפיה, תיפוק לה צלי גט כלל, דהרי הפקיעו הקידושין מיניה, א"ו עכ"ל דלא ראו להתירה צלל גט כלל, וע"כ נצרך לכופו. [ברם, ראיות הללו (אותיות ה' ו'), לא כתבנו רק ליתר שאת ולרווחא דמלתא, כדי להראות עד היכן שחששו מלהוציא אשה צלל גט. אבל ודאי דיש חילוק גדול בין הנידונים, דכשנישאת ע"פ עידי שקר, או כשהפקיעו הקידושין ממנו, אינה צריכה גט רק מדרצון, אצל צנ"ד הרי צריכה גט מדאורייתא, וכו"ל (אותיות א' - ב'), וז"פ].

ז. **צו"ר** שדצרי החתם סופר הנ"ל, יש להם משען חזק מדצרי מהר"י בירב (סימנים נ"ו, נ"ז) הגם שיש מקום לחלק, [באשה שנישאת ע"י אציה בעודה קטנה, ולאחר ח' חדשים מחתונתם, נאצד בעלה במלחמה, והיתה יושבת עגונה ט"ו שנים. ואח"כ באו עדים שנתקדשה שלא צרצון אציה, ולמרות שהיו עדים אחרים מעידים, דאף שהיה מריצה צין הצעל ואצי האשה על דצר הכתובה, אצל נתפשו ועשו שלום ביניהם טרם יום החופה, אלא שכיון שקבלת עדות זו היתה צלילה, חזרו וישבו ציום המחרת לקבל עדותן, ואז חזר צו אחד מן העדים, וצירפוהו עם הקודמים והתירוה. ומהר"י בירב צועק חמס ע"ז, דהרי מה שהיתה ציחד עם הצעל צפני אציה כמה חדשים, ושחק, הר"ז חזקה שהסכים לקידושיה, והוא א"א גמורה] וז"ל:

וסי' ל"ה, ד"ה עוד עלה. וסי' קמ"ו, ד"ה והנה רו"מ. וסי' רכ"ד, אות ה', וי"ד. וסי' רנ"ד, ד"ה והנה מ"ש. וסי' רס"ג, ד"ה וגם יש. וס"ג, סי' ט"ו, ד"ה ומה שיש. וסי' ט"ו, ד"ה אצל מ"ש. וסי' של"ט, ד"ה מכתבו. וס"ד, סי' ד', סוד"ה והנה. וס"ה, סי' ל', ד"ה מכתבו. וסי' נ', ד"ה ונחזור. וסי' ס"ו, אות א'. וס"ז, סי' מ"ט, ד"ה מכתבו. וסי' קע"ט, ד"ה והנה צדצר. וסי' ר"ח, ד"ה והנה צגוף, ע"ש. וממילא פשוט, דא"א לצנות קולא על סמך דצרי, תוך כדי להתעלם מכלל זה, מה שהוא עצמו רגיל להשתמש צה חזור ושוב, דזה הוי כ'קולי זה וזה' דהעושה כן נקרא 'רשע', וכמבואר בגמרא (עירובין ו', ע"ב. ור"ה י"ד, ע"ב. וחולין מ"ד, ע"א), וז"פ.

ד. **ובר** מכל דין ודין, הרי נראה צעליל דאשתמיט מיניה דמהרש"ס באותה שעה שכתב תשובה צו דצרי החת"ס מדלא הזכירם, וצכה"ג הלל אנו מוגבלים ע"פ 'כללי הוראה': דאין הלכה כצתראי רק כשמציאים דצרי הקמאי, ודוחין דצריהם צראיות. ע"י (א) מהר"ק (שורש צ"ד, ענף א'), (ב) רמ"א (חומ"מ סי' כ"ה, ס"ב), (ג) מהר"מ (ח"ב, אה"ע סי' כ"ב, ד"ה הגם), (ד) ש"ך (חומ"מ סי' כ"ה, סקכ"א. ובהנהגת א"ה יו"ד סי' רמ"ב, כללי הוראה אות ח'), (ה) מהר"ם אלשיך (סי' ל"ט), (ו) בנה"ג (כללי הפוסקים, סי' מ"ה), (ז) שד"ח (כללי הפוסקים סי' ט"ו, אות מ"ו), (ח) פרמ"א (ח"ב, סוס"י כ"ג, ד"ה ומדי), (ט) ברבת יוסף (אה"ע סי' ס"ג, אות י"ט), (י) ד"ח (יו"ד ח"א, סי' נ"ב ד"ה ואין. ושם ח"ב, סי' קכ"א ד"ה ולכן. ואה"ע ח"ב, סי' מ'. ושם סי' קל"ג, ד"ה והנה), (יא) בת"ם (אור"ח, סי' ל"ד), (יב) אשר לשלמה (סי' א', ד"ה ועוד), (יג) מהר"ש לניאדו (חדשות, סי' צ', ד"ה הראשון), (יד) אבנ"ז (אור"ח סי' תנ"ז, אות כ"ב), (טו) הגם שאול (ח"א סי' נ"ג, ד"ה גס), (טז) אפרקסתא דעניא (ח"א, סי' קס"ב. וס"ב, אור"ח סי' מ'), (יז) אגר"מ (אה"ע ח"ד, סי' קי"ח), (יח) משנה"ל (ח"ג, סי' ב', ד"ה ובתשובת. וס"ד, סי' י"ט, ס"ט. וס"ז, סי' רפ"ח), ע"ש.

ה. **ועד** היכן שדצר זה מופקע מהלכה: שאשה שחיתה ימים רבים יחד עם איש צחור 'זוג' נשואים, תוכל לצאת ממנו צלל גט, אפילו צמקום שהקידושין לא חלו כלל לכו"ע. יש לראות מהא דקימ"ל בשו"ע (אה"ע סי' י"ז, סנ"ו): דאשה שהלך בעלה למדה"י, וצאו עדים שמת והתירוה להנשא, ואח"כ בא בעלה, אז 'תלא מזה ומזה, וצריכה גט משניהם' כדי שתהא מותרת לשלישי. והצ"ע דצריכה גט מן השני, אע"ג דלא תפסה צו קידושיו כלל, דהלל פשוט דאין קידושין תופסין באשת איש, הוא: כדי

כשאר כל הנשים הנשואות, בלא שום ערעור, וזה גלוי ומפורסם לכל אנשי קהלתם ולכל אנשי ירושלים תוצ"ב..
אבנבם צנדון שלפנינו, אינו קול שינא, אלא חזקה של ידיעה גמורה של כל הקהל, וכדאמרינן אוקי תרי בהדי תרי, משאר בחזקתה הראשונה שהיתה לה מחמת ידיעת כל הקהל, ואמרינן הכי אוקי תרי בהדי תרי, והו"ל כמאן דליתנהו, ומשאר בחזקתה שהיתה לה מחמת ידיעת שאר הקהל זולת העדויות. וא"ב כן, למאן דאמר תרי ותרי ספיקא דרבנן, הויה ודאי א"א וצניה ממזרים, ולמאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא, הויה ספק א"א וצניה ספק ממזרים, וזה כשנודה בכאן שיש שני מעידים על ההיתר, אצל כזר הוכחנו צראיות צרורות שאין ממשות באותם העדויות שנתקבלו במזרים להחירה.

ע"ד אני אומר, שאפילו אם נודה, שיש להם שני עדים שיעידו בפירוש שבאונס נשאת, וצאו צ' עדים אחרים והכחישום, ואלו ואלו מודים שנכנסה לחופה ונבעלה, ונתעכזה עם בעלה כמה חדשים בחזקת נשואה. ואפילו לא היתה לנו שום חזקה אחרת, כי אם מחמת עדותם, היה לנו לומר שזאת האשה היא א"א וצניה ממזרים, כיון שכלם שוים שנכנסה לחופה ונבעלה, ונשארה נשואה כמה חדשים. אמרינן, הרי עדות המעידים שהיה באונס, ועדות מעידים שהיה צרף, הו"ל כמאן דליתנהו, אם כן נשאר העדות שהעידו והושו צו כולם, שהוא שראו אותה שנכנסה לחופה ונבעלה ונתעכזה נשואה כמה חדשים, והכל במעמד אציה, והיה בחזקת א"א לדעת כו"ע. וב"ש צנדון שלפנינו, שכלל העדאת העדים יש העדאת כל קהל תראכלם שנכנסה לחופה ונבעלה ונתעכזה כמה חדשים עם בעלה לדעת אציה.

ובן כתב הרשב"א ז"ל וז"ל, מסתבר לן דהא לא קשיא עליה דר"ת ז"ל, דאנן לית לן כאימיה דינאי כמודיעין חזקה זו מנפשינן, אלא עפ"י שתי כתי עדים אלו, דהכי אמרי אשתבאי, ומתוך דצריהם שהיתה שם כשכבשה צדורס למודיעין. ואידך לא מכחשי, אלא למימר לא אשתבאי, אצל מודים הם דנכבשה מודיעין והיתה שם אמו של ינאי, ובמאי דמודו כללו מהמני, וכדכתיב לעיל עכ"ל הרשב"א ז"ל: הנה, בפירוש שבמה שהושו העדים לדעת כו"ע עדותם קיימת, כדאמרינן צפ' חזקת הצמים מההיא דרב נחמן, דאמר דבמאי אשתכחוש ובמאי דלא אשתכחוש לא אשתכחוש, א"כ כזר הוכחנו מזה הנד

ואני אומר, חיי ראשי, שאפילו לדעת רבי יהושע צניה ממזרים, שאלו הצנים מחייבי מיתות הם, שזאת האשה היתה א"א גמורה... כיון שכל העולם העידו, שהיה אציה חי עמה במדינה, כל זמן שהיתה יושבת עם בעלה, וגם צצית החופה היה עומד, כפי מה שהעידו כל העדים, חוץ מאחד שהוא בטל במיעוטו. וביון שכולם העידו, שהיה שם צצית החופה, הו"ל כאלו אמר בפירוש 'נאי וקצלי קדושין'. ובן כתב הריב"ש ז"ל [(ס"י מע"ט)] וז"ל, נראה שגם אלו שניהם מעידים בקידושים, שהרי אף על פי שלא הושיט האב אצבע הכלה, מ"מ כיון שהיה שם סמוך לכלה, כמו שנראה מעדותם, והזמין שם צמו לקידושים, מסתמא על דעת לקבל הוא הקידושין, דאם לא כן מאי צעי התם. וא"ב הו"ל כנתקדשה מדעתו, וכאומר לה נאי וקצלי קידושין, דומיא דהושטת אצבע, דמידי הושטת אצבע מי כתיב וכו'. ובש"ב שאלו הושיט הכלה באפריון, והזמין הקהל לצא לקידושי צמו, ועמד בסמוך לה, והחתן אמר לו צתך מקודשת לי, והיא קצלה הקידושין בפניו, ה"ל כמי שאמר לך נאי וקצלי קידושין עכ"ל [הריב"ש]:

ובש"ב צנדון שלפנינו, שראו אציה צצית החופה, והכלה יושבת באפריון, ואח"כ ישבה עם בעלה כמה חדשים, ועמדה בחזקת זו עגונה בלא ערעור, ט"ו שנים, ולא קם ערעור עד אחר ט"ו שנים, שקם גואל והעיד שהיה אונס צנישואין. ואידך לא יקרא חזקה מי שיש עליה עדים שהיה אציה עמה בחופה, ואחר זה ישבה עם בעלה כמה חדשים, צדיעת כל קהל תראכלם. וחזקה זו, חזקה גמורה היא, ויותר גדולה משאר חזקות שהורגים עליה, שבשאר חזקות אינה צריכה אלא שתשכ יום אחד עם בעלה בחזקת שהיא אשתו והוא בעלה, ואף על פי שלא יהיה שם עידי קידושין, ולא עידי חופה, וצנדון שלפנינו כל הקהל מעידים על חופתה וציציבתה עם בעלה... שחזקה שלנו, היא צדיעה של רוב הקהל בחופתה וצינישואה במעמד אציה, מלכד ישיבתה עם בעלה כמה חדשים ואציה במדינה, ואין פוצה פה ומפצף, עד אחר ט"ו שנים, שקם אחד ושנים וערערו על החזקה.

שזאת האשה, חזקתה הייתה חזקת א"א, ואי אוקמי לה אחזקתה היא חזקת א"א, וזו החזקה לא באה לה מחמת העדות, אלא מחמת כו"ע, שראו אותה נשואה ועמדו צנישואה, וראו אותה נשואה עם בעלה,

על שאלתה אם הוא 'כהן' שהשיב 'לא', ואח"כ צרח ונעלם, שזרף מה שעד אחד היה צו פסול ד'קורצה' מה"ת], כאילו שהוא 'חולק' על החת"ס. הדרי המעיין צדצרו יראה דעיקר התירו צנוי על מה ש'קידשה צרמאות' גמור ומפורש, דהרי הכחיש ואמר לה להדיא שאינו כהן. וגם היתה שם 'עיגון' גמור ואמיתי בכפילא, דמלצד מה שצרח ו'נעלם', הרי כ'גרשה' היתה אסורה לדור עמו מה"ת לעולם, וא"כ מה סרך דמיון כלשהו יש משם לנ"ד.

ד. **ובמו"ב** הוא גם עם דצרי היב"א (ח"ד, סי' ה', אות ד') שמציאים, דהרי לא מיירי התם בקידושין שנעשה צמומוטי חתן וכלה. **אלא** מ'קידושי צרמאות' שנעשה צפתע צחנות של תכשיטים, צפני מחללי שבת צפרהקיא, והנערה טענה שלא הסכימה מעולם להתקדש לו. **ואפילו** העד הכשר הודה: שלא הכיר אותה ואינו יודע שהיא המתקדשת, וא"כ מאי דמיון משם לנ"ד: שנתקדשה לו צפומצי וצהסכמתה המליאה צערוכת 'חמונה' גדולה, ודרו יחד כמה שנים, ויש להם צנים.

אמנם, כך דרכם בסל למו, של קלים הללו, שכבר הם מוחזקים בכך: לרמות את הקוראים עם 'מקורות' מזוייפים ומעורפלים שלא ממין הטענה. תוך כדי שהם מסתמכים, שהקוראים לא יטריחו את עצמם לבדוק ולעקוב אחריהם. **ובש"ב** בנ"ד, ש'חסמו' ו'הסתירו' את דבריהם מן ההמון, מה שזה עצמו מעיד על רוע וחולשת דבריהם].

ענף ג

אנו מוגבלים ע"פ 'כללי הוראה והכרעה':
דבכל מחלוקת הפוסקים בדין התרת 'אשת איש' אנו מוכרחין לחוש לדעת האוסר

ובדאי להדגיש, דאף לו היה מחלוקת בזה: אם צמומוטי חתן וכלה משווייה לאשת איש גם בלי עידי קידושין, או לא. **מ"מ** הלא הלכה רווחת הוא: דבכל מחלוקת הפוסקים בנוגע להתרת אשת איש, אנו מוכרחין לנקוט כהמחמירים. וד"ז מפורסם בהמון גדולי הפוסקים, [אלא שישנם כהיום הרוצים להפוך את הקערה על פיה, כאילו שיש בכוחנו לילך לקולא מכח כל טענת 'עיגון' בדוי, אבל בנ"ד זהו סילוף עצום בכפילא, ובדלקמן (ענפים ד' - ו')]. **ואמו** כי רובלא

הח', שזו האשה היא ודאי א"א, וצניה ודאי ממזרים... והרי חזקה זו, לא צאה מכח עדות אלא מכח קהל תראצלק, שעמדו צנישויה וראו אותה נשואה כמה חדשים... דדוקא חזקה שצאה מכח עדות, צטל עדות צטלה חזקה, אצל חזקה שלא צאה מכח העדות, צטל העדות נשארה החזקה. בש"ב שכצר אמרנו, שאפילו שלא היה לנו חזקה כי אם העדות, כיון שהושאו כלם שנשאת ונשארה נשואה, אפילו לא היה לנו כי אם חזקת עדות, הויא ודאי אשת איש, עכ"ל.

ענף ב

כל ה'מקורות' שהביאו המתירין, אינם 'ממין הטענה' כלל

והנה, בהיות שהמתירים דרכם בנכלויות ובערמה, הם מביאים 'ראיות' שלא ממין הטענה, וב"פ משם תברא לדבריהם. וכל מי שהוא מוכן להטריח עצמו לעקוב אחרי דבריהם, ולבדוק בה'מקורות' שהביאו, יתווכח מהרה לדעת ולראות, דליכא שם סרך 'ראיה' משם כלל. **ונביא** כאן רק 'דוגמאות' ספורים, שמשם יקיש הקורא על השאר.

א. **מה** שהציאו מהב"י (דיני קידושין, סי' צ') שזרף לפסול הקידושין, מכח שהעד היה מחלל שבת, הרי לא מיירי שם מ'קדושי פומצי דנישואין', רק מ'קידושי צרמאות', צנערה שנתקדשה צאופן פתאומי. **והלא** ידועים דצרי ההרא"ש (כלל ל"ה, סי' צ'): דצ'קידשה צרמאות' יש צזה משום 'אקפעינהו', והגם שלא נדון כן, מ"מ יכולים לכופו לגרש עי"ש, וכ"כ למרות שהוא מן המחמירים היותר גדולים שלא לכופ על מ"ע, מ"מ צ'קידשה צרמאות' שאני, וא"כ מאי שייטא מהתם לנ"ד.

ב. **גם** מה שכתבו כאילו שהמהרש"ך (ס"א, סי' כ"ח) חולק על סצרת החת"ס, הרי המעיין שם יראה דלא מיירי כלל מקידושין שנעשה צ'צמומוטי חתן וכלה' כצנ"ד. **וגם** עיקר השאלה שם תסוצצ על 'קטנה' שנתקדשה מג' צני אדם, והיה שם ערצוצ גדול ד'פסלנות' שמכל הצדדים ומכל המינים: 'קורצה' ו'עצירה' וכו' עי"ש, ומה דמיון מזה לנ"ד.

ג. **ובן** מה שמציאים מדצרי האחיעזר (סי' כ"ז, אות ו') [צכהן שנשא 'גרשה' תוך כדי שרימה אותה

נחשוב ונזייל, מ"מ כיון דפמור בלא כלום אי אפשר, ננקוט דוגמאות אחדים מני הרבה:

(א). ו"ל (א) הרא"ש (כלל מ"ג, ס"י א'): כיון דאיכא פלוגתא דרבותא בדבר, מי יכניס ראשו בין הרים גדולים להמיר אשת איש ולהרבות ממזרים בישראל... עכ"ל. (ב) ושם (ס"י ו') וז"ל: וכיון דאיכא פלוגתא דרבותא, למה נכניס ראשו בין הרים גדולים... עכ"ל. [וזה הוצא (ג) במור (ס"י קנ"ד) ע"ש]. (ד) ושם (ס"י ח') וז"ל: ואף אם היו הדברים מוכרעים [כלומר, שהיה ספק השקול מחצה פוסלים ומחצה מכשירים], צריך אדם להרחיק מספק אשת איש ומלהרבות ממזרים בישראל... עכ"ל. (ה) ושם (ס"י י"ג) וז"ל: הרי נחלקו עליהם... ומי יכניס ראשו בין הרים גדולים בספק אשת איש, ולהרבות ממזרים בישראל... עכ"ל. (ו) ושם (ס"י י"ד) וז"ל: כיון דאיכא פלוגתא דרבותא, אזלינן לחומרא, ולא מקילינן להפקיע איסור אשת איש... עכ"ל.

(ב). ו"ל (ז) הריב"ש (ס"י ש"ע): ומה יסכון לך אם תנשא, ואולי אחר כך.. יהיה על צניה חשש ממזרות, כי בני ישראל קדושים הם, ושומעין לרחק אצל לא לקרב. ולא יהיה זה תפארתך... אמה חתכת הדין כשהתרת אותה בקונדרסך הראשון, וקראת כל המחמיר חסיד שוטה, וכמדקרות חרב, צוטה... עכ"ל. וז"ל (ח) מהרי"ק (שורש פ"ד): ואפילו הווי כי הדדי האוסרים והמתירים [כלומר שהם מחצה על מחצה], 'או אפי' נפיש המתירים, מ"מ באיסור חמור כזה, דהיינו חומרא דאשת איש. פשיטא ופשיטא, דהיה לנו לחוש לכל הני רבנותא דלעיל שפסקו לאסור... שיש להלך אחר המחמיר... מכל הני טעמי נלע"ד דבר פשוט... דתנא מזה ומזה... עכ"ל. וז"ל (ט) מהר"י בירב (ס"י י"ז): למה לא חששו באיסור א"א... ומי שהשיאוה מתחלה, קרינן בזה ש'דנו דיני נפשות'. וזה פשוט בכל הפוסקים, שאין קריו 'דיני נפשות', אלא 'המתיר', אצל מי שצא עתה לאוסרה, צא להפרישה מאיסורה, ו'למונעה מדיני נפשות...'. שאיננו דומה לדיני נפשות, אלא מה שהתירה, אצל הני רוצה להצילה מדיני נפשות, ולהסירה מאיסור, עכ"ל.

(ג). ו"ל (י) מבי"ט (ח"ב, ס"י מ"א): ומאחתי תשובה למורינו הרב כמהר"ר יוסף פאסי ז"ל, שהביא תשובת הריב"ב א [ס"י מ"ו], על יצם כהן שקבלה היצמה קידושין מאחר, [ועי"ז פסלה עצמה מייבום,

דלאחר שתתגרש הלא יהיה אסור להיצם שהוא כהן ליצמה, וממילא יוכרח לחלוץ לה], שכתב דין ליצם הזה: שאין כופין לחלוץ, וצידו לעגנה עכ"ל. וברב הרב המזכר, ואם צימיו היו דנין אותו לפסק הלכה [שאין כופין, הגם] אשר היה לצם כפתחו של אולם. בש"ב צומנינו זה, שאין לצדינו כמחט סדקית, דלאו בני הכרעה אן להכריע הלכה כדברי מי.. ולא כפינן, משום חשש חליצה מעושה... וא"ב, מי הוא אשר ימלאנו לבו לעשות מעשה... אם הראשונים וגאוני עולם, נשאר הדבר בספק אצלם, כש"כ אנחנו יתמי דיתמי, איך ניגע לריק וכו', שהרי אפילו הגדולים חס לריק כוחם מלהשיג אמינות ושורש הדבר, כש"כ אנחנו וכו'. אלא הדרך הישר והטוב לפני כל איש מהמורים הלכה, שלא להכריח כלל, ובמופלא ממנו אל ידרוש וכו', עכ"ל. וז"ל (יא) מהריב"ל (ס"ג, ס"י ג'): מילתא דפשיטא, דעבדינן לחומרא [כדעת המיעוט] צערוה הסמורה, עכ"ל. וב"ב ב"י (אה"ע, ס"י י"ז) וז"ל: וכל הגם לבו צהורא, להמיר אשה ע"פ אותה תשובה, עתיד ליתן את הדין, לכן שומר נפשו ירחק ממנה, עכ"ל.

(ד). ו"ל (יב) ה"ב"י (צשו"ת, דיני כתובות ס"י א'): ומי הוא זה ואי זה הוא, אשר מלאו לבו להורות בפשיטות, להמיר לסמוך על דברי ה"ר מנחם מריקנטי, במקום שגדולי עולם הורו לאיסור... ואפילו בכל חיזוקים שבעולם אסור... וכל מי שמבקש עילה בזה להקל, אינו אלא פורץ גדרן של חכמים, עכ"ל. מי הוא אשר לבו יהיה גם צהורא, וישליך אחרי גוו כל זה, וירצה ליתלות בדברי פסקי הר"מ מריקנטי, לא ימנע מחלוקת. או שהוא מורה וצא ממון פסקים קצרים, ולא שם לבו לפנות עצמו לחקור ולחורר בדברי המפרשים והמחברים המדברים בכל מקום, ולהביא הדבר צמירף כור הצחינה, לדעת על איזה דעת ראוי לסמוך... בי ערצ לו להחלות על דברי המיקל, ואיזו שמהיה משתי חלוקות אלו, היא רעה חולה ודבר שאין הדעת סובלו... והר"ז כעושי כקולי זה וכקולי זה... בי זה דרכו של מורה זה, לצמור לסמוך על דברי הפוסקים הקצרים המקילים... אע"פ שיהיו נגד כל חכמי ישראל... הוראה לקילקולא היא. וראוי לכל חכמי לב אשר נגע ה' בלצם, לגעור בו עד שיקבל עליו שלא להורות עוד היתר בדבר כזה. וגם ראוי לקבל עליו מלהורות היתר בדבר שאינו מוסכם מרוב הפוסקים עכ"ל.

(ה). ו"ל (יג) שם (ס"י ב'): איך ימלאנו לבו לחלוק עליו

אם לא ימצא הדבר מפורש בדברי הקדמונים 'צלמי שום חולק..', עכ"ל וד"ב. וז"ל (יט) גדולת מרדכי (גלנטי, בדברי מרדכי ח"ב, סי' ט"ז): והיה לך לחפש חיפוש מחיפוש, ולראות אם היא מסכמת או לא... 'דחיישין אפילו לסכר' יחידה', דלא מילתא זוטרתא איסור ערוה החמורה, עכ"ל.

(ח). וז"ל (ב) בית אפרים (מניינא סי' מ"ט, ד"ה ומ"ט המזהיל): צטו"ז סי' קכ"ט סקכ"ה, צעודא דגט שניתן ע"פ הצ"ח, ורוצ החכמים לא הסכימו להכשיר, ונכנסו צעוצי הקורה והלריכו גט אחר... תא חזי חסידי ומקיפי קמאי, שהצ"ח ז"ל מרא דאתרא הוה ומאור הגולה, ואעפ"כ לא נשאו לו פנים, ומסתמא גם הוא צענותותו ציטל דעתו, שהניח ליתן גט אחר... ואף שהיו נדדים אחרים להיתר, כמבואר בתשובות צ"ח, אעפ"כ עשו מעשה, ופסלוה אחר שניתן כבר ע"פ גאון עולם ומרא דאתרא. והגאון צעל מגי"ש אשר האירה הארץ מכבודו, כתב בתחילת דבריו, שאפילו צדיעצד פסול, אף שכבר קיבלה הגט והמגרש הלך לו, ואי אפשר להשתדל גט אחר כו'. ובסוף דבריו כתב, דאפילו אם ייסת תלא, ואפשר נמי שהוולד ממזר... עכ"ל וד"ב.

ואף גדולה מזו, כתבו גדולי הפוסקים הספרדיים: דהגם דנתפשט אצלם ליזל אחר דעת המחבר נגד הרמ"א. כ"מ בדיני אישות תופסים גם הם בהרמ"א במקום שהוא מחמיר נגד הב"י שמקיל.

(א). **דב"ב:** (א) שמחת יו"ט (למהרי"ט אלגזי, ח"א סי' י"א, ד"ה ולא) וז"ל: **דלענין איסור ערוה..** אנו נוהגין לתפוס כל החומרות של כל הפוסקים, (אלא (ד) [רק] להקל אין אנו יכולים לעשות היפך מרן [הצ"י] עכ"ל. וכ"כ עוה"פ (ב) שם (ח"ב, סי' ע"ה ד"ה והנה) עי"ש. והובאו דבריו אלה להלכה (ג) בחיים ושלום (ח"א, סי' כ"ב), (ד) פני יצחק (ח"ה סי' ט', סוד"ה אכן), (ה) שערי אשר (סי' כ"ט), (ו) אבני האפור (שו"ת סי' י"א, ד"ה אלא), (ז) יש מאין (ח"א, סי' כ"א סוד"ה ולמקלם), (ח) בני בנימין (נבון, סי' ל"ז ד"ה וכבר), (ט) משה לחם (סי' ח', ד"ה שו"ר), (י) ארץ חיים (קונטרס הכללים, כלל י"א), (יא) ורידב"ז (סי' כ"ז, ד"ה ומה) עי"ש, וכ"כ (יב) משאת משה (ח"א סי' ה', ד"ה ומידי) שכתב כן מדעת עצמו, וגם קיבץ מדברי הרבה פוסקים שכתבו כן, עי"ש וד"ב.

ולומר, לא כי אלא הרמז"ס סובר כהוראת הגאונים לפי הדין, ואפילו אם היה מוצא סתירה לציאור הריצ"ש, היה לו לחשוד שכלו, ולא לחלוק עליו. כי תלמידי הריצ"ש אנו ומימיו אנו שותים, ומי כמוהו מורה רב וגדול בישראל, והלואי נוכל להצין דבריו ולירד לעומקן, קל וחומר לחלוק עליהם, כ"ש צהיות לו להריצ"ש טענות חזקות כראי מוצק כמו שהוכחתי... ואיך יעלה על הדעת ולב שום אדם צומן הזה, לחלוק עליו אפילו להלכה, כ"ש לעשות מעשה נגד דבריו, ולא עוד אלא לכותבו על ספר, צאמת רע עלי המעשה כי על כן תפוג תורה. ועל דבר זה ידו כל הדוים, שאם בדבר מבואר בתכלית הציאור כאלה, מלאו לבו לחלוק ולעשות מעשה כדי להחזיק בדברו אשר ילא מפיו, מה יעשה בדבר שלא יהיה מבואר כל כך. וה' הוא היודע ועד, כי קנאת ה' נצקות מעשה זאת, להעמיד משפטי התורה על חילם, שלא יהיה סבה להעשות תורה כשתי תורות, וללאה משפט מעוקל ח"ו, עכ"ל.

(ו). וז"ל (יד) מחר"ם חביב (גט פשוט, כללים סי' ב') צ"ס מהריב"ל (ח"ג, סי' ג'): דאף צגוונא דאין להצעל זכות קי"ל, וכגון כפוסק יחיד ממש נגד רוב מנין וצנין של הפוסקים, מ"מ מחמת חומר איסור אשת איש 'מילתא דפשיטא, דעצדין לחומרא צערוה החמורה', עכ"ל. [והוצא דצריהם בפחד יצחק (ערך "למי כופין")]. וז"ל (טו) שם (סוף כלל ה'): לענין הלכה למעשה לכתחלה, חוששין [להחמיר] לדברי המיעוט, מפני ש[המקילין] אינו רוצה גמור, כיון דלא נחלקו פנים צפנים.. ואפילו לדברי ה'יחיד' חוששין [לחומרא] לפעמים, וצפרט כשהוא מגדולי המורים, או כשראיות האוסר הם נכוחות וחזקות, עכ"ל. [וזלת במקום שנתפשט המנהג לסמוך למעשה כשיטת רוב הפוסקים המקילים, עי"ש].

(ז). וז"ל (טז) רמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"א): **וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא, ראוי להחמיר..** עכ"ל. וז"ל (יז) פרי צדיק (נרוה, סוס"י י"א): דאין להקל צענין זה כלל.. שומר נפשו ירחק ממנה, ונריך לצרות מזה כצורת מן הנחש... מי יקל ראשו להכריע צעון חמור כזה, לעשות מעשה.. וצפרט אחר שכמה רבנים מחמירים בזה, חלילה להקל בזה.. ח"ו להעלות זה על הדעת, דמי יקל ראשו צענין חמור כזה, עכ"ל. וז"ל (יח) סדר אליהו רבא וזוטא (סי' י"ג, אד"ה הלום, דף ס' ע"א): מי הוא זה, אשר ערב לבו לעשות מעשה צענין איסור אשת איש,

ענף ד

אשה הממאנת בבעלה אינה 'עגונה' כלל
אלא היא 'מורדת' גמורה

ברם, נחוץ להדגיש עיקר גדול וחזק, מה שכל רוחות העולם לא יזיוה ממקומה, והוא דמש"כ המתירים חזור ושוב: **באלו** דנ"ד הוא ענין של 'עיון גדול', מאחר שפרודה מבעלה כמה שנים, והבעל אינו רוצה ליתן לה גט בשו"א. **[ובמובן]** שהוצרכו בכך, כדי שיוכלו להאטימה לדברי רמ"א (סי' מ"ג, ס"ג): דבמקום 'עיון' ודוחק, יש להקל בנתקדשה בעד אחד, עי"ש. **אולם,** עברנו על כל הפרטיקולים שבתיק [קרוב לשמנה מאות דפים], וראינו כל הטענות וההאשמות השונות, מה שהעלתה צד האשה נגד הבעל. ואין בהם אף כדי ל'חייבו בגט' [ראה לקמן (סוף ענף זה)], ובש"כ דאין בהם כדי 'היתר כפיה' שרצו לבצעות עליו, [מה שזה הכריחו לברוח על נפשו]. **דפשוט** בכל הפוסקים, דאם הבעל רוצה לחיות עמה בשלום, אלא שהיא אינה רוצית [מה שמוגדר בדברי הפוסקים כ'מורדת דמאים עלי' שמבלי אמתלא המחייבו לגרש]. **דאין** זה נחשב כ'מקום עיון' כלל על פי דעת תוה"ק, [רק על פי דעת בעה"ב וה'ריפורמים], דהרי כל הפוסקים כתבו בכה"ג פה אחד: שמותר לעגנה כל ימי חייה. ונציין לדבריהם:

א. עי' (א) ספה"י (לר"ת, סי' ד'), (ב) ומהר"ם ב"ב (ד"פ, סי' תמ"ו), (ג) וחבמי פרובינציה (סי' פ"א) שכתבו להדיא בזה"ל: 'יעגנה לעולם' [הוצא (ד) בב"ח (סי' ע"ו)]. (ה) ומהר"ם ב"ב (שם, סי' תמ"ו) כתב: 'והבעל יכול לעגנה'. (ו) ושם, ובהג"מ (אישות פי"ד, הי"ג), (ז) ורשב"א (ס"א, סי' תמ"ט) כתבו: 'שהרשות צידו לעגנה'. (ח) ומרדכי (כתובות, רמז קפ"ו) כתב: 'ומעגנין לה עד שתחסיים עמו', [הוצא (ט) בהג"א (כתובות פ"ה, סי' ל"ה)]. (י) ושם (רמז ר"ט) כתב: 'אם ירצה, יעגנה לעולם'. (יא) ורשב"א (ח"א, סי' תי"ד) כתב: 'ואם לא רצה, לא יגרש'. (יב) וחבמי פרובינציה (סי' ע"ו) כתבו: 'תעמוד במרדה עד יום מותה'. (יג) ושם (סי' ע"ט) כתב: 'ויושבת עגונה כל ימיה ואין כופין אותו להוציא... וכן ראוי לדון בכל מקום וכל זמן'. (יד) ושם (סי' פ') כתב: 'דודאי הדבר חלוי ברצון הבעל, ויכול לעכזה שלא יגרשנה כל ימיו, עכ"ל'.

ב. וז"ל (טו) הרא"ש (כלל מ"ג, סי' א'): 'ומתעגן ותשנ'

עד שתתראה להיות עמו'. (טז) ושם (סי' ח') כתב: 'לא תיבעל לו ותזרור אלמנות חיות כל ימיה'. (יז) ורשב"ש (סי' תי"ז) כתב: 'נתתי לו [לבעלה של מורדת] רשות, לילך לדרכו [כלי מתן גט] לכל מקום שירצה'. ובין פסק (יח) החלקת מחוקק (סי' ע"ז, סק"י) וז"ל: 'יכול לעגן המורדת עולמית... ואין כופין אותו להוציא עולמית', עכ"ל. **וב"ב (יט)** אורים גדולים (לימוד פ"ו) וז"ל: 'מורדת שטוענת מאיס עלי... לא תשכחן דרמו שום חיוז לגרש... ולא תשכחנה מאין דסבר דנימא ליה: 'חייבון חכמים לגרש', עכ"ל'.

ג. הרי לנו דברים ברורים וברורים. **חדא:** דבעל הרוצה ב'שלום', אין עליו לא 'חיוז', ואף לא 'מנחה' כלל לגרש. ועוד: ד'הארכת הזמן' מה שחלף כשהם בפירוד, אינו משנה דין זה כלל, [להיפך מ'דעת בעה"ב' והפוקרים, כאילו דעלם ד"ז מחייב בגט]. והיינו טעמא שכתבו הפוסקים: דצ"ד או אחרים לא יתערבו בזה כלל. **אלא** מניחים הדבר על דעת עצמם, וממתינים עד שאחד מהם ישנה את דעתה או מעמדה, או היא: לחזור אליו, או הוא: לגרשה. **[עי' (א) מהר"ם ב"ב (ד"פ, סי' תמ"ו), (ב) שו"ע (סי' קנ"ד, ס"ד), (ג) רמ"א (שם, סי' ע"ז, ס"ג, וסי' קי"ז, סי"א, וסי' קנ"ד, ס"ד, ה', וז'), (ד) רשב"ש (סי' נ"ג), (ה) וסדר אליה רבה וזוטא (סי' י"ג, ד"ה הלום), עי"ש].**

ד. ופשוט, דמה שהיא מנהרת: ש'לא תחזור אללו לעולם', אינו משנה להלכה כלום [אף כשכן ה'אמת', וכש"כ דברוש פעמים אומרת כן ע"פ ייעוץ עו"ד שלה שתחזוק בעקשנותה]. **דז"ל (א) ריב"ש (סי' ר"ט): 'שאומרת שתאצד עצמה לדעת' [אם לא יכופו אותה] אין חוששין לה ולא לכיוצא בה... ואם תאצד עצמה לדעת, דמה בראשה, כי היא נתנה אצבע בין שניה, ואם נשבעה, לא מפיה אנו חיינן, ותשנ עד שתלצין ראשה, או שיחלוץ לה היצם מדעתו ומרצונו, עכ"ל. וב"ב (ב) רמ"א (שו"ת, סי' נ"ו) וז"ל: 'שבזמרת להיות עגונה כל ימיה, ולא תמזדווג עוד לאיש אשר אלה לו, ולא תתיר 'כפיה' או 'הרחקות' מכאן זה. וב"ב (ג) מהרשד"ם (אה"ע, סי' קל"ה): איני רואה לכופ לגרש ח"ו... 'ויעמוד הדבר כן עד יסקיף וירא ה' משמי חסדיו, אולי ישים בלבה לשון אל חלוק נעוריה כימי קדם'. ולהדיא כתב (ד) השבות יעקב (ח"ג, סי' קי"ט): דלא מקרי עגונה, רק כשהיא**

כזי האי גוונא מדצרי הפוסקים, יש להוכיח ממה דחזינן דאף צנידונים מצעלים גרועים מאוד, מי שמאסותן צרור, וכגון: (א) אינו עוסק ציטו של עולם, (ב) משחק בקוציא ומאכד ממונו, (ג) עושה מעשים אשר לא יעשו, (ד) מצונו ממונו צצתי משחאות של עכו"ם, (ה) גנב וגולן, (ו) מציף מטבעות, (ז) משחק ומתפלש בעפר ומקיא (שכל הצית מתגעל מזה), (ח) מטורף המסוכן להרגה, (ט) חוטא בחמורות צפרהסיא, (י) מחלל שבת, (יא) רשע גמור, (יב) מוחזק צמסירות, (יג) מסית צחורי ישראל לזנות, (יד) נתפס למינות וגם הסית אותה למינות, (לא) שלצסוף אמר שרואה לשוץ, (לז) מומר ומשומד, (לח) תצעה צנדמה, (לז) צא עליה צנדמה, (יח) רועה זונות, (יט) מצונו ממונו על זנות, (כ) נואף ושיכור, (כא) נאף עם אשת איש, (כב) דר צונות עם אשת איש, (כג) משחין צמטה (המסריח), (כד) יש לו חולי נופל, (כה) ארוסה שנחלתה צחו"נ מכת מאסותה מהארוס, (כו) נאסרה עליו על ידי זנות צרצון ותוצעת גט.

ועב"ז, אף צמקרים הכי קשים ומרים הנ"ל, חזינן דגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, ה"ה:

(א) מרדכי צסס רצו (ב) רבינו מתתיהו קינו, (ג) הרא"ש, (ד) הגהות מיימונית, (ה) ר"ן, (ו) מהר"י ווייל, (ז) מהרי"ק, (ח) ב"י, (ט) רדב"ז, (י) רמ"א, (יא) מהרש"ל, (יב) מהריט"ן, (יג) באר שבע, (יד) עבוה"ג, (טו) בית יהודה, (טז) ר' יצחק מפוזנא, (יז) מהר"ם חגיז, (יח) בנסי"ח, (יט) עמרת צבי, (כ) אמונת שמואל, (כא) ראש משביר, (כב) משאת משה, (כג) חב"צ, (כד) נודב"י, (כה) רעק"א, (כו) חת"ם, (כז) ר"י מילער, (כח) קובת"ש ועוד. בולם כתבו פה אחד צסתמא: דאסור לכופס על מתן גט, [הצאנו דצריהם עם ציון מקומם צקונטרס צפיית מאסר (סי' צ', ענף ג') מולג צפנקם ב"ד (רישום: 5029)], ולא הקילו כלל מן הנימוק ד'מקום עיגון', עי"ש.

(ח). **ויורג** יומר מזה יש דצרים צגו צנ"ד, דלא רק דליכא 'חיוצ לגרש' כלל, אלא אדרבה, ע"ס הדצר מה ש'חייצוהו לגרש' פוסל כל גט הניתן צעקצותיה של 'חיוצ' צדוי הזה, אפילו כשנותנה מ'רצונו לצייט להס'. **רב"ב**: (א) ספר הישר (לר"ת, שו"ת קוס"י ע"ז), (ב) מרדכי (גיטין, רמז תס"ז), (ג) מהריב"ל (ס"ב, סי' ו'), (ד) רא"ם (מיס עמוקים ס"א, סי' ז'), (ה) מבי"ט (ס"א, סי' ז').

אסורה על כל העולם כולו, אצל כשהיא מותרת לצעלה והוא רוצה צה, אלא שהיא ממאנת צו, אינה 'עגונה', אלא ש'חוצלת צעלמה', עי"ש.

(ה). **רב"ב** (ה) נודב"י (תניינא, אה"ע סי' ע"ו) [צנתקדשה מספק וממאנת להנשא לו, ומסיק צזה"ל]: 'אפילו צמקום דחק ועיגון', אין לה תקנה רק להנשא לזה שקידשה... או צשתדל להשיג גט ממונו [כלומר, צשתפשר עמו], 'או צתעגן כל ימיה', עכ"ל. רבן (ו) שם (סי' ז') [צרשע עריך שצוצה חצי שנה לאחר חתונתם, ונעלם ממנה למשך י"צ שנים רצופות, וגם נשא אחרת עליה צאיסור, וכצתפסוהו אמר שרואה לגרש השניה ולחזור אצלה, והיא מיאנה צו צטענת מ"ע, ועכ"ז מסיק צזה"ל]: חלילה לכוף האיש הזה צשוטין ולא צנידוי כלל, 'אפילו צצצרים לומר לו: שחס לא יגרש הוא עצריין, ג"כ איני מסכים, כיון שהוא אומר [עתה לאחר צתפסוהו]: שרואה לדור עם אשתו, עכ"ל. ועי' (ז) ראש משביר (ס"א, אה"ע סי' כ"ז) [צנתפס למינות חזנות ורצה לשוץ, וטענה]: 'שאין לה עוד נאמנות צצעלה כלל, מאחר שהורגל כל כך זמן צמינות ועצירה... והאשה גמרה צדעתה דמוטצ לה... להתעגן ולא לחזור אליו', ועכ"ז לא פסק 'מלוה' או 'חיוצ' גט, עי"ש.

(ו). **ובעי"ז** כתב גם (ח) ריב"א (אה"ע, סי' כ"ט) [פוסק מוצהק מגדולי תלמידי ראשי גולת אריאל, ה"ה הגאון"צ האדירים: מהר"ם בנעט, חת"ם, שמן רוקח, ושיב גיטין, [צדן צאשה שנמוודעה צצעלה יש לו צסתר 'פלגש גויה', וכצר יש להם שני צנים, ועכסיו מעוצרת עם שלישי, ואשתו עוצתו ותוצעת גט, ופסק צזה"ל]: 'אין לה שום טענה נגדו' כל זמן שלא מנע ממנה מזונותיה ולא השצית עונתו. ולבן גם מש"כ... שאם ידינו תקיפה נכוף אותו לתת לה מזונותיה ופרנסתה, [דהיינו כפיה צדרך 'צריירה'], איני מסכים עמו... [כיון] דהוא מילא כל חוצותיו שיש לה עליו כל זמן שהיתה צציתו. ואדרבה היא המורדת עליו... [ו]הוא אינו חייב לה כלום צכל עת שהיא אינה מקיימת שום חיוצא דילה. ולמה נעכצ עליו ונעקס דרכו שיתן לה מה שאינו מחויב לתת לה, או יגרשנה, שג"כ 'אינו מחויב מן הדין לגרש', עכ"ל. רב"ב (ט) בקובץ תשובות (אלישיב, ס"א סי' קע"ד) [צצעל 'מוצר' שכצר עוצתו ו' שנים], ואסר אף רק 'לחייצו לגרש', [ואצ"ל דליכא שום מצוא היתר לכופו], עי"ש.

(ז). **ועד** היכן שטענת: 'מקום עיגון' מופקע ומופרך

יהיבנא להו, בדעתם המשובשת: כאילו שנידון דידן נחשב כ'מקום עיגון', [מחמת 'עקשנותה' של האשה שממאנת לחזור לבעלה... מה שז"א וכדהוכחנו לעיל (ענף ד') הדק היטב]. דעב"ז היה ברור, דליכא שום מבוא להקל בשביל זה 'שתצא בלא גט', מכח הנימוק ד'עיגונא'. דבבר כתבו הפוסקים: דלא בכל מקום הקילו משום 'עיגונא', רק במקומות ספורים ומסויימים בלבד. ונביא חלק מדבריהם בזה:

א. וז"ל (א) הרא"ם (סי' ס"ז), [צגט שצא ממרחקים, והיה צו כמה ספיקות] וז"ל: ובל דינא דמסריך צמילתא [להקל]... עמיד הוא ליתן את הדין צלי ספק... וליכא למימר, שאני הכא דליכא 'עגונה דאיתתא', שהרי הגט הזה צא מארץ מרחקים, והמגרש גם כן הוא משומד, ויש לחוש שמא לא יתרחק לחזור להמירה פעם שנית. והיכא דליכא עגונא דאיתתא, ויש לחוש שמא לא ירצה לחזור להמירה פעם שנית, אקילו רצון טפי ואין לדקדק בזה, כדכחז הרב רצינו אשר צמסוצה.. שהוא כשר צשעת הדמק כשא"ל על גט אחר, וכן אמרו צכמה מקומות צתלמוד משום עגונא דאיתתא אקילו צה רצון. דהא דאקילו צה רצון משום עגונא דאיתתא, הני מילי צהנהו דקדוקי דאצי... אצל צשאר מיני פסלות דנפיק מנייהו חורצא, ופסוליהו הוא מדינא... לא מקלינן צהו משום עגונא דאיתתא.. אף על פי שהיתה עגונה, עיגון של צצע עשרה שנה, וגם המגרש היה דר צארץ רחוקה... פשיטא דאין להכשירו אפילו צמקום תקנת עיגון... עכ"ל.

[והטעם מדוע שהקילו לקבל 'עדות' על 'מיתת הצעל אף מפי נשים ו'פסולים' וגוי מסל"ת, כצר הסציר היטב הרמב"ם (גירושין פ"ג, ה"ט) וז"ל: דהוי דצר שאפשר לעמוד על צריו שלא מפי העד הזה, ואין העד יכול להשמט אס אין הדצר אמת.. [כשיצא ההרוג צרגלין], דצר רחוק הוא שיעיד צו העד צשקר, לפיכך הקילו חכמים צצר זה, עכ"ל. ועי"ש שהראב"ד (שס) קמוסיף צזה"ל: אי נמי, דהיא דייקא ומינסבא, מפני חומר שהחמירו עליה צסופה, עכ"ל].

ב. וז"ל (ב) הבית יוסף (שו"ת, דיני גיטין וגירושין, סי' ז'), [צדין מינוי השליחות להסופר והעדים, שלא נעשה כהוגן] וז"ל: יישר כותך שקראת תגר על הוראה זו, אלא שנצטערתי על שנסתפקת, שמא יש צד

קפ"ז), (ו) אהלי תם (סי' רי"צ), (ז) רדב"ז (מ"א, סי' רנ"ט, ור"ס), (ח) ב"ש (סי' י"א, סק"ד), (ט) נודב"י (תניינא, סי' ז'), (י) משבנ"י (סי' ל"ט, אות י"ד), (יא) חמד"ש (סי' ד'), (יב) שמן רוקח (תלימא, סי' צ'), (יג) יהודה יעלה (מ"ב, סוס"י קט"ז), (יד) דברי חיים (מ"ב, סי' פ"ה), (טו) בר ליואי (סוס"י מ"ד), (טז) עונג יו"ט (סי' קס"ט, ד"ה ואס), (יז) זכרון יעקב (סי' כ"ג), (יח) הרי בשמים (מ"ב, סוס"י נ"ה), (יט) אבנ"ז (סי' י', אות ו'), (כ) דבר משה (תניינא, סי' ק"ד), (כא) חזו"א (סי' ס"ט, אות א', וסי' ל"ט, אות צ'), (כב) זכר אריה (סי' כ', אות ה'), (כג) קובץ תשובות (אלישיב, ח"א סי' קע"ד), (כד) משנה"ל (סי"ד, סי' רס"צ), עי"ש. וליכא שום 'חולקים' ע"ז, אלא שה'ריפורמים' וה'רצנות' צועטים בזה, פשוטו כמשמעו, ה"י.

ונמצינו דכל עצם היסוד' מה שבנו עליה: כאילו שיש כאן 'חיוב גט', ושהמדובר מ'מקום עיגון' קשה, בשקר יסודה, ואין לה שום בסיס כלל. [דאף אם לו היו פוסקים ספורים דיש 'חיוב גט' בכה"ג, בודאי דאזלינן בתר רובא, ובפרט בהנוגע התרת 'אשת איש' דחיישינן אף למיעוטא וכנ"ל (ענפים: צ', וג'), ובש"כ כשיש להבעל זכות 'קים לי' וכמבואר בפוסקים, אלא שבנ"ד אין אנו צריכים לכ"ז, דהרי ע"פ דעת 'רוב מנין ובנין' אינו חייב בגט כלל]. דפשוט, ד'להלכה' אין תופס מקום כלל, מה שע"פ דעת 'בעל הבית' ו'אנשים מן השוק' נדמה דהוי 'מקום עיגון', כיון דע"פ גדרי ה'הלכה' שבזה ברור, דאין המדובר כאן מ'מקום עיגון' כלל, לא מיניה ולא מקצתיה. ובמובן, שזהו טענה ניצחת ויסודי, מה שאין עליה שום תשובה כלל, בבחינת: 'מעיקרא דדינא פריכא', הגם שאנו יודעים היטב, שכדרכם בעבר הם יענו ע"ז ב'שתיקה' משוועת ומוחלטת... אבל מובן לכל הולך ישר, ש'שתיקה' זו גופא, כבר מעיד ב'קולי קולות' על הפרכת מעמדם.

ענף ה

אף 'במקום עיגון' גמור ואמיתי לא הקילו ברוב דיני אישות 'משום עיגונא' זולת בדינים מסויימים בלבד

וליתר שאת [הגם שלא נצרך לנ"ד], יש להבהיר [כדי להתלמד למקום אחר]: דאף אי הוי

רחוקות להחמיר... דלא הקלו משום תקנת עגונות, אלא במקום שיש ידים מוכיחות להיתר קצת, ואדרבה מצינו דתלינן לחומרא בכמה דוכתי, עכ"ל.

(ה). וז"ל (ו) הג"ר שם טוב אלפרגי (מבית דינו של הב"י, שם בתשובתו, דין ו') [באותה עובדה]: אעפ"י שהקלו חכמים בכמה דברים משום עגונא דאחמא, הכא לגבי מים שאל"ס, שהיה ראוי להקל (ואולי) [וליצל] צמר רוצא כדיני נפשות, החמירו דאשמו אסורה, ונשארה זו עגונה כל ימיה, והיינו משום חומרא דאשמו איש דספיקא דאורייתא היא. דדוקא בעדות אשה, ועד מפי עד כשרים לעדות אשה, שהם היה צידם כח להקל, אי משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו', אי נמי משום טעמא דמתוך שהחמרת עליה בסופה וכו', אי נמי דכיון שהדבר עמיד ליגלות אפילו בדאורייתא נאמן עד אחד, כדמשמע מתוך דברי הרמב"ם ז"ל. אבל הכא, בגופא של עדות החמירו, והיכא דאחמא אחמא והיכא דלא אחמא לא אחמא, וכן מבואר במרדכי התם בתשובת ראבי"ה ז"ל, וכן פסקו רבינו חננאל וכמה גאוני עולם, וכן נמצא בתשובת הרב הר"י קולון ז"ל, עכ"ל.

(ו). וז"ל (ז) הרדב"ז (ח"א, סי' רנ"ח) [בעובדה הנ"ל (אותיות ב' - ה')]: קושטא דמלתא... דלא מקילינן בגופא של עדות... והשטא ומה אם בגופא של עדות לא מקילינן, כל שכן בעובדה גופא דלא מקילין, ולא אזלינן צמר אומדנות. תדע, דהא ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים, או מגוייד או כלוב, או חיה אוכלת בו, או נפל למים שאין להם סוף, כיון שלא העידו עליו שמת, אף על פי שרובן למיתה, אין מעידין עליו, שאיפשר ניזול אפילו באיפשרי רחוק... ולבן תמהתי מאד על המחיר, שהתיר בודאי [על] מה שאמר העד צנראה לי שמתו.

וזה כמו עשרים שנה, היה מעשה ציהודי שהיה צחוק ספינה, והיו שלשלאות קשורים צרגליו, והשלשלאות תקועות בדף הספינה, ונשברה הספינה בלב ים, אבל לא ראו שנפל צחוק המים... וראיתי, מי שעלה על דעתו לומר, שמתנשא לכחלה, כיון שהיו רגליו קשורות בדופני הספינה. ולא הסכימו חכמי הדור, דאיפשר הוא דניזול באיפשרי רחוק, כגון שנעקרה הדף מן הספינה, ורכב על הדף וניזול, וכש"כ צ"ד שהפתח פתוח, ויאלו מלמטה למקום אחר... ואפילו בגופא של עדות בתחלתה לא מקילינן, דגרסינן בפרק יש בכור: ח"ש פדחת בלא פרצוף

להקל בעצור שהוא 'שעת הדחק', מי הוא זה ואי זה הוא, אשר מלאו לבו להקל בדבר ערוה החמורה, להרבות ממזרים בישראל ח"ו... שאותה ההוראה המקולקלת אין לה מקום כלל בשום דבר וענין בעולם, ומהיום והלאה המורה יירא, ואם יש אשה שנשאה בגט כזה ח"ו, נריך לבדוק אחריה ואחר בניה, ולהושיב בית דין יפה עליהם להוציא לאור משפט, עכ"ל.

(ג). וז"ל (ג) ההבית יוסף (דין משל"ס, תשובה א') [בעובדה שנטבעו עשרים גברים במשאל"ס, והשאירו אחריהם עשרים 'עגונות' לעורות]: דאע"ג דבעיגונא הקילו, לאו רבותא היא להקל ולהחמיר מתוך אומדנות, אדרבה יש להיות מיראי הוראה. ואף אם יראה בעיניו שיש ראיות להחמיר, לא יאלץ מלפניו היתר לא בכח ולא בעל פה, עד אשר יאספו כל בעלי הוראה, ויסקימו כולם או רובם לדעת אחת... ובה שכתב, שחלו רבותינו על חכמי הדור ויראי שמים שיתכוונו וישכילו... אפילו במים שאין להם סוף ע"י חזקות מוכיחות שנטבע וכו', אלו דברי' שאין להם שיעור בלא ראייה. ואין טעם ליראת אלהים במקום הזה, כי הירא ורך הלצב אף במקום שאמרו להחמיר ירא ויחרד להחמיר, אף כי במקום שאמרו לאסור... היאך יעלה על דעת שום אדם, לסמוך עליה אפילו לסניף, כל שכן לסמוך עליה בעיקר... מי הוא אשר ימלאנו לבו לעשות מעשה להחמיר... עכ"ל.

(ד). וז"ל (ד) הב"י (שם, תשובה ג') [באותה עובדה]: ולא זו בלבד, אלא שצודה דברים מלבו ומחפה עלינו דברים אשר לא כן, לומר שאנו מחמירים, כאילו מדרך חומרא הורינו לאיסור. ואנו נווחים ככרוכייא שדבר זה איסור גמור מן הדין... שהיתר זה אינו נמצא לא בתלמוד ולא בפוסקים... שאין לו דבר היתר כלל, והוא קורא אותנו מחמירים, להכחיש דברינו צפנינו, עכ"ל. וז"ל (ה) שם (תשובה ד'): ומ"ש.. הרי כתב הרא"ש, וכן ראוי לכל מורה לחזר על כל דדין להחמיר... הנה השמיט לשוני שכתבתי לאו רבותא היא להקל ולהחמיר מתוך אומדנות, הרי שלא כתבתי דלאו רבותא היא להקל, אלא באומדנות... וזה מבואר.. צירושלמי ראוהו מגוייד, אני אומר בחרב מלוצנת הוה, ראוהו כלוב אני אומר מטרוניתא עברה עליו ורפאתו, וחיה אוכלת בו, אני אומר רחמו עליו מן השמים, נפל לצור של אריות, אני אומר נסים נעשו לו כחנניה מישאל ועזריה, הרי שחששו לחששות

פנים וכו', ומתרגילין: שאני עדות אשה דהחמירו זה רבנן, ופרכינן: ומי החמירו זה, והתנן הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי אשה, מפי עצד, מפי שפחה, ומתרגילין: כי אקילו רבנן בסופה דתחלתה לא אקילו רבנן ע"כ. ומסוגיא זו מודעא רבא להאי הודאה, עכ"ל.

ז. וז"ל (ח) דברי ריבות (סי' קמ"ז): עם היות שמלינו, שחשו חז"ל לעיגונא דאיתתא והקילו זה, מכל מקום אין לנו כח להקל משום עיגונא, אלא במקום שהקילו חכמים, כגון צעדות אשה. שהם היה צידם כח להקל, או משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, או משום דאפילו מדאורייתא עד אחד נאמן, כיון שהדבר עשוי להגלות, וגם משום חומרא שהחמרת עליה בסופה, הקלת עליה בתחלה וכו', והיכא דאיתמר איתמר. אבל במקום אחר, אדרבה יש לנו להחמיר משום חומרא דאשת איש. שהרי בכל מקום שהדבר תלוי בספק, ואפילו צעדות אשה, הלכו צו חכמים להחמיר, כגון שנפל למים שאל"ס, דאשתו אסורה, ונשארת עגונה כל ימיה, ואע"ג דרוצס מתים. והיינו משום חומרא דאשת איש, וכמו שהאריך ה"ר קולון (שורש ל'), כש"כ וק"ו צנ"ד שאין צו שום דבר לצד להקל, כי אם להחמיר... עכ"ל.

ח. וז"ל (ט) דרבינו נועם (סי' ג'): מן הראוי היה לנו לחוש לעיגונא דאיתתא, ולהפך בזכותה להמציא מזור למחלתה... אבנא חזרתי על כל הנדדים... ולא יכולתי לע"ד למצא להם מזור ומרופה... היותם נוגעות לתורף הגט ולתיקונן וסידורו. ולעניינם אלו לא ראיתי מי שהקל באחד מהם... אפילו במקום עיגון, וצדקה"ג לא מקילין משום עיגונא דאיתתא... באופן שאין מקום להקל משום עיגונא דאיתתא, אלא דוקא לענייני חומרות שהחמירו חז"ל בגיטין. אבל בדבר הנוגע בגופו של גט ולתיקונו, ראוי להתישצ צו על פי הדין.

ב' חששת ספק איסור אשת איש, וספק ממזרים, הם דברים שאין להעריכם לחששת עיגונא דאיתתא... בל מי שיש לו עינים לראות ואזנים לשמוע, ולצדו יצין לראות עיניים אלו, איך ימלאנו לצו להקל באיסור אשת איש וספק ממזרים. ראה כמה החמירו קדמונים ז"ל בספריהם בדברים קלים, שאינם דומין לחומרת נידון דידן. ומה נאמר, ומה נדבר, ומה נטדק, אכן יתמי דיתמי, לסמוך על דעתנו להקל קולות, מה שנמצאו בספרי הפוסקים ובגמרא, הפך מזה... ולאחר אריכות

קמסיים צוה"ל: כלל העולה, חזרתי על כל הנדדים, ולא ראיתי לע"ד מקום להכשיר גט זה כלל, עכ"ל. [וציינו לדבריו: (י) ביר אהרן (סי' ק"כ, הג"ח, אות נ"ח), (יא) ובית יהודה (סי' כ"ה), (יב) ורב פעלים (ס"ד, סי' י"א) ועוד, עי"ש].

ט. ומלבד זה יש עוד נקודה שצריך להתבונן בה, דכיון דכל הנידון בענין זה: אם להתיר אשה בלא גט, הרי לעולם הוא ב'מקום עיגון' וב'שעת הדחק', דהרי אילו היה אפשר להשיג גט בניקל לא היו דנים ע"ז כלל. והרי כללוא הוא: דל"ש להקל מטעם 'שעת הדחק' או 'עיגון', רק בדינים ואיסורים שלא נאמרו בעיקרן בכה"ג, משא"כ בג"ד, דבאופן זה הוא כל הנידון, ל"ש להקל מטעם זה גופא, וכמש"כ הפוסקים ואלו הם:

דב"ב (א) מגיד משנה (פ"ג מחמץ ומלה, ה"י) וז"ל: וכח הרא"ה ז"ל, שהטעם דאף על גב דספיקא דרבנן היא, כיון שצדיקת חמץ מחילתה [נתקנה] על הספק, החמירו צפדיקה יותר משאר ספיקות של דבריהם... עכ"ל. [וכ"כ (שם, סוף ה"ג), עי"ש]. [ושקלו וטרו צדכריו: (ב) לח"מ (שם), (ג) מל"מ (שם), (ד) מעשה רקח (שם), (ה) צרור החיים (שם), (ו) ואבה"ז (שם), (ז) דרב"ז (ס"ה, סי' קל"ח), (ח) מהרי"ט (ס"ב, סי' צ'), (ט) ב"י (אור"ח ריש סי' תל"ט), (י) ב"ח (שם), (יא) פר"ח (שם), (יב) שו"ז (שם, סק"א), (יג) פרמ"ג (משנ"ז, שם, וא"א, שם סק"ה), (יד) מוצל מאש (סי' מ"ט), (יד) ברב"י (אור"ח סי' קפ"ו, סק"ד), (טו) בית שער (אור"ח סי' רס"ב, ד"ה מכתבך. יו"ד סי' נ"ט, ד"ה וזהו. וסי' ת"ה, ד"ה וע"ד), (טז) שבט הלוי (ס"ב, סי' ל"ט), עי"ש].

וב"ב (יז) חלקת מחוקק (סי' י"ז, סקל"א) [לענין אם יש להקל בשעת הדחק משם עיגון] וז"ל: היינו היכא דלא פליגי בשעת הדחק... אכל היכא דפליגי בשעת הדחק, כגון 'צעיגון' וצדיני נפשות, ודאי הלכה כדברי המרובין... ואין ראוי להקל, עכ"ל. [ועי"ש שו"ז (סקט"ז)]. וב"ב (יח) שו"ע הרב (אור"ח סי' רס"א, קו"א סק"ג) [לענין לערצ צדיהש"מ] וז"ל: ואין לומר כאן דצדכרין יש לסמוך בשעת הדחק על המקילים, כיון שעיקר המחלוקת היא בשעת הדחק... א"כ ל"ש כאן לומר: כדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק, כמש"כ צח"מ (אה"ע סי' י"ז, סקל"א) [הנ"ל (אות ט"ו)], עכ"ל. וב"ב (יט) רעק"א (קמא, סי' ר"ה) [ביצמה שסברה דכיון שהיה

(א). וז"ל (א) הרא"ש (כתובות פ"ה, ס' ל"ה): אצל לא שיכפוהו לגרשה [כשנפרדה מצעלה מטענת מאים עלי], דאף צמונע ממנה תשה"מ ומזונות אין כופין אותו להוציאה... כש"כ כשהיא מונעת לעצמה. שלא תקנו להרצות ממזרין בישראל, מוטב שצנות ישראל הרעות יוסיפו רעה על רעתן, ואל ירצו ממזרים בישראל, עכ"ל. [ודבריו הללו הוצאו להלכה (ב) בשו"ר (ס' ע"ז), (ג) ומהרש"ל (ס' ס"ט), ע"ש]. ודברים יסודיים ונוראים, פסק והודיענו כאן רבן של ישראל רבינו הרא"ש: דהקלקול היוצא מספק 'התרת אשת איש שלא כדין', הוא גרוע וחמור הרבה מן הקלקול: של 'ציאת האשה למרצות רעה' ח"ו. דאם תזנה צעת הפרדה מצעלה ותלד, ידעו הכל שהם 'ממזרים' ויזהרו שלא יטמעו בכשרים, משא"כ אם אנחנו נתיר לה להנשא לאחר, הרי המון העם יסבירו שהולדות כשרים, ויטמעו בכשרים, וזו"כ.

(ב). וז"ל (ד) הריב"ש (ס' ש"ס) [צמי שנשא מינקת חצירו, ויש חשש שאם לא נתיר לה, אז תנא למרצות רעה]: אין לנו לחוש לחורבן ביתו, ולא לקלקול הבחורה, [כלומר, שתנא האשה הילדה למרצות רעה, ותזנה עם אחרים], דלא עקרינן תקנתא דרבנן משום הני טעמי, עכ"ל. [והוצא דבריו הללו בשו"מ (קמא ח"א, ס' כ"צ) ע"ש]. וז"ל (ה) הרא"ם (ס' מ"ו, אד"ה שיטת) [צמי שנשא אשה על אשתו צניגוד שצועתו]: ואם צעזור שלא תשתמד השניה מפני רוצ עלצונה, שגזם עליה ונשאה שלא צרונה, ועכשיו הוא מגרשה שלא צרונה. הא קיימ"ל אין אומרים לו לאדם חטוא בשביל שיזכה חצרך, והאיך נתיר לו לצעל שעצר ונשא אשה שלא צרנאן אשתו הראשונה שהשציעתו על זה וגרשה, כדי להנצל מן העצירה, שיחזור ויקחנה בעצירה כדי שלא תשתמד השנית מרוצ עלצונה. השתא צאקור שבות דרבנן לא התיר לו לעצור כדי שיזכה חצירו, שלא יעצור על אקור דאורייתא, צאקור שצועה דאורייתא מצעיה... אי שמים, איה חכמתם ועצתם, הזאת עצת זקנים ויושבי על מדין, אוי לעינים שככה רואות ולאזנים שככה שומעות, עכ"ל.

(ג). וז"ל (ו) הבית יוסף (שו"ת, דיני כתובות, ס' א') [לענין מי שהתיר מינקת מזנית] וז"ל: דאם אין כח צני"ד לכופה, משום דהומיה היא וסוררת, לא מפני כך יעשה הצני"ד סניף לדצר עצירה וארמ לחצרה עם פועלי און להתיר את האקור. דלפי זה, כל רשע

לה ולד מצעלה, אע"פ שמת הולד, אינה זקוקה לייצום, ונישאת לשוק, וכבר היה לה בן מן השני, וז"ל: אף דבדאי ראוי ונכון לחפש צכח דהיתרא צמה דאפשר, שלא להוציא האשה מצעלה... ואף דמצינו כמה פעמים לסמוך על דעת יחיד נגד רבים צמקוס הדחק, היינו היכא דפלוגתתם סתמא. מושא"כ הכא, דאופן פלוגתתם ציש לה צנים, והאוקרים אמרו צזה דתנא, אף דאיכא דחק להוציאה מצעלה... [עכ"ז] החליטו דתנא, ולא נדדו כלל להקל... מי יצא אחריהם להקל, עכ"ל. וב"ב (כ) דברי יואל (שו"ת ס' צ"ח, אות ג' ד"ה והנה) לענין שמיטה, ע"ש.

(י). ובעתה, הרי אם נעיין בכל דברי הפוסקים שהבאנו לעיל (ענפים צ' - ה') ולהלן (ענף ו'), נראה דכולהו מיירי בגוונא ד'עיוגון'. ועב"ז חזינן דהחמירו, וא"כ איך יעלה על הדעת דהנימוק ד'עיוגון' ישנה הדין בג"ד, אף אם לו היה 'מקום עיוגון', וכש"כ כשו"א הנידון כלל בדידן, ובג"ל (ענף ד').

[ומלבד כל זה, כדאי להציע לדברי (כא) אפרקטא דעניא (ח"ב, א"ח ס' ז', ד"ה ועכ"פ. וס"ג, אה"ע ס' רע"ג, ד"ה וצדין) להוכיח: דהיכא דאם נקיל צשעת הדחק, אפשר שינא 'חורצא לרבים', אז לא עבדינן כן, ע"ש. ובעיין זה כתב (כב) בשרידי אש (ח"ב, ס' ו', אות צ'): דח"ו להתיר מטעם עיוגון צ'דצר הרגיל, ע"ש. והרי אין לך 'דצר רגיל' יותר כהיום מ'מורדת דמאים עלי', וכידוע]. וז"ל (כג) חלקת יעקב (ס' ק"ה): צא וראה כמה חרדו ורעדו רבותינו הפוסקים, שלא לזלזל צחומרות הפוסקים צנוגע לגט 'אף כשהוא צמקוס עיוגון', וגם אנו מחויבים לילך צעקצותם, עכ"ל וד"כ].

ענף ו

אף מן הנימוק: שלא תצא האשה לתרבות רעה לא הקילו הפוסקים באשת איש

ולא נשאר לנו רק להוכיח, בכדי להפקיע מדעת הטועים. דגם זה פשוט בפוסקים: דאי אפשר לנו להקל בהתרת 'אשת איש', מן הנימוק ד'להציל את האשה שלא תצא לתרבות רעה'. דהרי כללא הוא: ד'אין תיקון יוצא מידי קלקול', כלומר דקלקול אחד ['טמיון רוחני'] אינו מכשיר ומצדיק את חברתה ['הפקרת אשת איש שלא כדין']. ונביא כמה קטעים מדבריהם:

לחטוא, וירצה הגזל והחמס והניאוף וכיוצא בזה. ולא מתקיים התורה אלא בשרידים, וכן מצינו בכל דור ודור שמיסרים את הרשעים ולא חששו לחששא זו... עכ"ל. [ובזה דקמסיים עלה: דיש להיות מתון בדברים כאלה וכו', זהו רק לענין לייסרם ולהרחיקם, אבל לא לענין שנקיל ונתיר להם איסורים ח"ו, עי"ש].

(ה). **וב"ב** (ט) רעק"א (דרוש וסידוש ח"א, דף ז"א), [בנידון אשה שזינתה תחת בעלה ברצון, ונאסרה עליו מה"ת ונפרד ממנה, והיא תובעת ממנו גט, והוא ממאן מליתן לה גט, מחמת שרונה להנקם זה על מה שבגדה בו וזינתה תחתיו, שתשב ותתעגן כל ימי חייה]. ובמסיק להלכה ולמעשה, דהגם דיש דיעות בראשונים דמחוייב לגרשה בגט דוקא, ולא סגי בהפרשה בעלמא, מ"מ כיון שממאן מלגרשה, אסור לכופו על הגירושין, עי"ש. למה, משום שהגאון רעק"א הבין ב'דעת תורה' שלו: שהקלוקל היוצא מ'גט מעושה' [אף כשהוא חייב לגרשה מה"ת מחמת 'איסור'], הוא גרוע הרבה מן קלוקל העצרתו על ה'סיוצ מדאורייתא' המוטל עליו לגרשה. ובדאםברא לה השם אריה (סוסי"ס"ו) פס"ד זה של רעק"א, בזה"ל: 'דיותר יש לחוש שלא יהיה גט מעושה שלא כדין, אם נכופו אותו לגרש, [מן החשש שמא יצא עליה, או שמה תזנה תחתיו עוה"פ], לכן אין לכופו, ומשכ עד שתלצין ראשה', עכ"ל.

(ו). **רז"ל** (י) חתם סופר בקונטרס אלה דברי חברית (אלטונא תקע"ט, דף מ"ד), נדפס בשו"ת חת"ס (ח"ו, ליקוטים סי' פ"ו): ואם אמור יאמר: דאיכא למיחש להמרות דת [אם לא יתירו להריפורמים השינויים בדת], לזה לא חשו חז"ל, אלא 'חששו' [להיפך]: שישארו באמונת ישראל... [!], ויצנו צמה לעצמם, ואחי לאמשוכי ישראל אצתרייהו', כדדוק ובייחש צימי חכמי המשנה, וענן ושאל צימי הגאונים. ואין אחריותם עלינו, עי' ברכות (דף ס"ג ע"ב).. ונא יצא בעל הכרס, וקוצים מכרמו יעקרו... ולא ישעו עוד בדברי שקר... עכ"ל. [וע"ע (שם, סי' פ"ד)].

(ז). **רז"ל** השואל בשו"ת (יא) רב פעלים (ח"ד, סי' ט'): וידוע להוי לך מלכא, כי הארוסה הנו"ל... אומרת: [ד] אם לא נעשה לה תרופה לעיגונא, [אז] תמיר דתה ח"ו, ע"כ חלומינו היא מרו"ס כח"ר להיטפל בדבר זה, ולהשיצנו דבר בהקדם האפשרי, כי תקנת עגונות שנו כאן, עכ"ל, והמחבר מתעלם מאיום זה כליל, ולא השיב

שאין צי"ד יכולין לכופו [שלא] יעשה איסור, יפתחו לו הצי"ד פתח כמלוא מחט סדקית של זד היתר, ואפילו בדרך רחוקה, ויתירו לו. נמצאת התורה צטילה ח"ו, ודברים אלו אסור להרהר בהם, כש"כ לאמרם או לכחצם, וכש"כ לעשות מעשה על פיהם. ובמבאן סמירה למה שכתב עוד: ואפילו את"ל דאיכא זד תקנת רז"ל, כבר פסקו הגאונים משום תקנת צנות ישראל שלא תצאנה לתרבות רעה, דמבטלין דין ותקנת חכמי התלמוד לפי ראות עיני הדיינים... דבזה ענין מקום שעשו חכמים תקנה בדבר, למקום שלא עשו, אלא שיצא מי שיצא ויעשה תקנה כפי העולה על רוחו[ו], זה דבר שאין לו שחר, כש"כ במקום שבהדיא לא הודו חכמים לה"ר מרדכי שהתיר במזנה... נמצא בדברים אלו אינם מוציאים אף למי שכתבם, וכדי ציון וקנף שיורה להתיר האסור, מי שאין לו הצננה לכחוצ דברים שיהיה להם הצננה... מועה בשיקול הדעת הוא, שעלה בדעתו דלהרים מכשול שרי לסמוך על היתר חוט דק כשל עכציש, עם היות שבמה שכתב... אין הצננה בדבריו כמו שהוכחתי, ומי שאין הצננה בדבריו, אין ראוי לדון ולהורות, עכ"ל. וז"ל (ז) הב"י (בדין משאל"ס, תשובה ד'): ובש"ב, [ד] יש צוה יראת אלהים, שלא תצאנה צנות ישראל העגונות לתרבות רעה, דבר פשוט הוא, שלא מפני חששא זו יצקשו יראי ה' נדדין להקל, במקום שלא נמצא היתר, עכ"ל.

(ד). **רז"ל** (ח) הרדב"ז (ח"א, סי' קפ"ו): שאלת ממני אודיעך דעתי, באלו הפריצים העוזרים עצירות ציד רמה ובשאלט נפש, וכשבאים ליסר אותם, אומרים שימירו, האם נייסר אותם ולא נחוש, או לא. תשובה: כל ימי אני מצטער על זה, כי על כן תפוג תורה, ואין כח לכופ את הרשעים, ועל זה אני מתפלל בכל יום: שלא תאדע תקלה על ידי, אבל מ"מ אגיד לך דעתי בזה. לבאורה היה נראה לומר, להניח אותם לעצור על קצת מצות, כדי שלא יעצרו על כל גופי תורה... אבל כד מעינת זה שפיר תשכח... ד.. להתיר דבר האסור כדי שלא תצאנה, אין לנו, וכ"ש שלא נתיר לעצור על שום מצוה מפני חששא זו. וא"ת, הא ניחא: שלא נתיר אנו דבר של איסור, אבל לא נייסר אותו ולא נמחה צידו מפני חששא זו, הא ודאי ליחא, שהרי כולנו ערבים זה לזה, וקרא כתיב ואם העלם יעלימו וגו'. ותר, שאם צאנו לחוש לזה, תתבטל התורה לגמרי, כיון שיתפרסם הדבר: שבשציל חששא זו אנו מעלימים עינינו מהרשעים, בני עולה יוסיפו

ינחק, דאטו [צכדי] 'לגדור גדר' נכשל צעון 'אשת איש', ואין זה כ'גודר גדר', אלא כ'פורץ גדר', ומילתא דלא שויה הנייתה הס, חס כי לא להזכיר, עכ"ל.

ובן כתב צפשיטות (יד) בתשובה"נ (ח"א, סי' תשפ"ט) [צאשה הסובלת כמה שנים ממה שבעלה ממאן מלגרסה, לאחר שמזרר שאסור לכופו, מסיים] וז"ל: ומה שהאשה דוחקת, שמכריחים אותה ללכת לריפורמיים, כלומר שמאיימת, דאס צי"ד כשר לא יכופו את בעלה על גט, אז חלך לצי"ד של ריפורמיים (או לה'רצנות)], או ח"ו אפילו (לזכות, איזה) [לזנות, כלומר שהיא מאיימת, דצביל עיגונה מצעלה (הרונה לחיות עמה בשלום, אלא שהיא ממאנת), חלך לזנות עם אחרים, אין זה] סיבה לנו להורות ח"ו נגד התורה..., עכ"ל וד"ב.

ע"ז מאומה, עי"ש. ובן יואל מלשון השואל צשו"ת (יב) בני בנימין וק"א (סי' ל"ד): וכבר נשבע אביה, שאם לא יצקשו פתח היתר..., תנשא לשאינו מותר לה, וצוה"ר הדור פרוץ מרובה, ובעלילה כל דהו עושים מעשים אשר לא יעשו, עכ"ל. והמחזר לא זכר מזה מאומה צתשובתו, כי טענה זו לא מעלה ולא מוריד להקל בצביל זה, וכנ"ל.

ח. **ובלל** זה, שאין לנו רשות לתקן פירצה אחת עם פירצה אחרת, כתב גם (יג) בגדולת מרדכי (גלגטי, סי' ט"ז, דף קמ"ה טור א') [צמי שרצה להתיר כפיה, כדי לגדור גדר צעד צעל אלס שכינה את אשתו כ'זונה'] וז"ל: אצל לאנוס אותו לגרש שלא כדין, אפילו יש צו ריצי רצנות 'גדרים', לא מצינן לכפותו על הגירושין, ולהכשל באיסור 'אשת איש' החמור. ובאמת כל השומע

תמצית היוצא מכל האמור, דע"פ 'כללי הוראה והכרעה' המסורה בידינו מרבתינו הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותין זה קרוב לאלף שנים, אין שום מבוא היתר כלל לאשה זו שתנשא ח"ו בלא גט מבעלה, ואין כאן 'פסק דין' להיתר כלל, רק 'התפקדות ועקירת הדת' מליאה רח"ל. לא רק, משום שאין נ"ד מתואר בפוסקים כ'מקום עיגון' כלל בנ"ד, [דאשה שיש לה בעל המוכן לחיות עמה בשלום, אלא שהיא ממאנת בכך, אינה נעשית עי"ז 'עגונה' כלל]. **אלא** דאפילו אם לו היה נ"ד נחשב כ'עיוגון', ג"כ אין שום 'מקור' מוסמך להתיר ח"ו משום כך 'ביטול קידושין' על יסודות רעועים ומופרכים שהביאו, דבאופן זה תמלא כל הארץ זימה ח"ו.

[נחויץ לציין] מה שהרגשנו עכשיו בסיום דברינו, דבר שיש בה משקל כבד באימוד דעתם ו'מהותם' של ה'מתירים' דנן, דהנה בתחלת 'בירור היתר' של הר' עמאר, הוא מתאר את העובדא דנ"ד בהאי לישנא: **למנא מזור ומרופה לאשה, שבעלה צרם 'ונעלם'...** ועמה יושבת גלמודה ודמעמה על לחייה..., עכ"ל. בקיצור, הוא מנסה לייצר התמונה המסולף: כאילו שהמדובר כאן מבעל מי ש'נעלם' ועקבותיו לא נודעו, ו'העגונה' בוכית ומייללת על בעל נעוריה, ומצפית מתי שיחזור אצלה... ולכן כותב 'שקר' גלוי בלי שום בושא וכלימה: ש'הבעל נעלם', בו בזמן שהמדובר מ'מורדת', והבעל לא ברח 'ממנה' רק 'מהם' להינצל מאלמותם, ואיך שיהיה לא 'נעלם' מעולם, ועומד כל הזמן בקשר עם ילדיו, והכל יודעים היטב היכן שהוא נמצא [בבלגיה]. **ולא** ישלה הקורא עצמו, שזהו מקרה של 'פליטת הקולמוס' מה שאירע בטעות, כי כן עשו אנשי ה'רצנות' גם בפרשת 'חיימוכין בסגר מוזס' [שכבר יש שם 'ממזרים'], כמתואר בקונטרס תכסיסי פורצים (סימנים: ו', ע', י', ט"ו) [מוצג בפנקס בי"ד (רישוס 5031)]. וזהו לימוד גדול ועצום על 'מהותם' של קלים הללו, עד היכן שהתדרדרותם ו'אי סמוכות' מגיע: שאינם סולדים משום 'אמצעי' להגיע למטרתם: להשביע את רצונם של 'ארגוני הנשים', ואם נצרך בכדי לחמם את ההרגישים, לזה: לייצר 'סיפור בדוי' ולהציג לפני הקוראים תמונה של 'עגונה מרודה', הוא כשר וישר אצלם. **במובן**, דמי שהמרהיב 'לשקר' בתיאור העובדא שעליה בונה את ה'היתר', בדבר שיש בה משקל להכריע הכף לקולא, מכיון שהחציף לשקר אף במילתא דעבידא לגלויי כבנ"ד, כש"כ שהוא חשוד לשקר עוד יותר בחלק ה'הלכה': להעמיס בדעת הפוסקים דברים שלא אמרו מעולם, [וכדהבאנו דוגמאות ספורים לעיל (עקף צ')], ואין לו שום 'נאמנות' כלשהו כלל, ה"י].

תבנא לדינא, דהדבר ברור למעלה מכל ספק כלשהו, שאם אשה זו תנשא ח"ו לאיש אחר, בלי גט כשר מבעלה מרצונה הטוב והמלא, יהיו בניה משני 'ממזרים' גמורים עד סוף כל הדורות, וע"פ הלכה יהיו מוכרחים להכריז עליהם בפומבי ה"י, ותל"מ. כ"ד הכו"ח בצער על הפירצה הנורא, בשם שאר חברי הבר"צ, יום ראשון

אברהם שמואל יהודה נעשטעמנער
ראב"ד דבר"צ סניף "שפרו משפח"

לסדר 'את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר... ויחל העם לזנות...' (בלק), י"א תמוז תשע"ח לפ"ק מאנסי ניו יארק יצ"ו.

